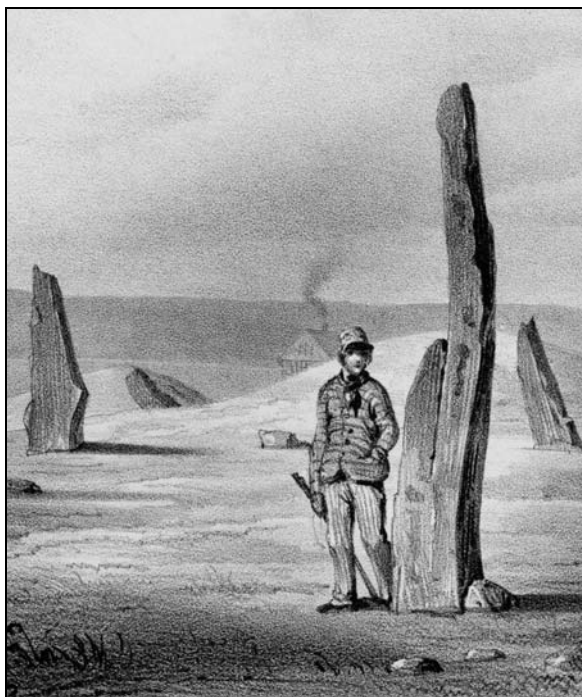
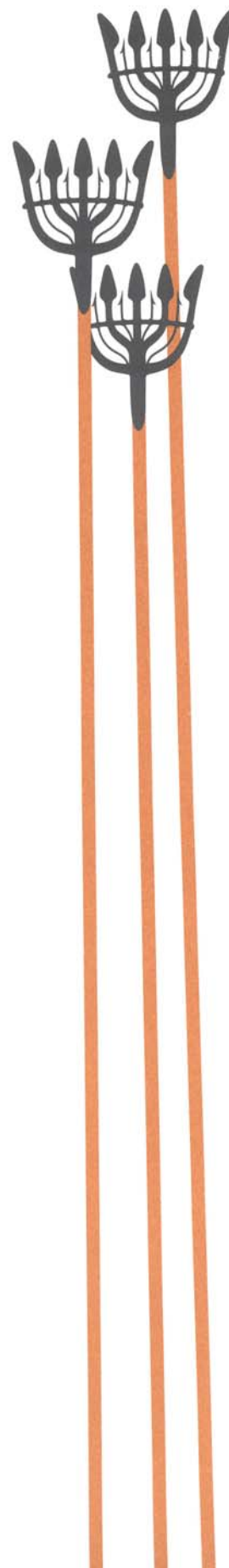

Mörrum RAÄ 17

Mörrums sn, Karlshamns kommun.
arkeologisk förundersökning och
särskild undersökning.

Blekinge museum rapport 2008:9
Mikael Henriksson

Bakgrund

Inför iordningställandet av en GC-väg i Mörrum, fick Blekinge museum initialt i uppdrag att övervaka flytten av ett antal sekundärt placerade, resta stenar inom den registrerade fornlämningen RAÄ 17, Mörrums sn (Lst Dnr: 431-1517-06). Den antikvariska kontrollen utfördes inom ramen för en arkeologisk förundersökning. Resultatet av denna undersökning föranledde vidare åtgärder på platsen, då det kunde misstänkas att vissa resta stenar stod kvar in situ. Blekinge museum fick därför i uppdrag att utföra även särskild undersökning inom en begränsad del av exploateringsområdet (Lst Dnr: 431-2275-07). Föreliggande avrapportering inbegriper såväl den arkeologiska förundersökningen som den särskilda undersökningen. De bägge undersökningarna har i huvudsak bekostats av Vägverket, med viss statlig delfinansiering genom länsstyrelsen via 28:25-anslaget.

Fig.1 – Mörrums placering på översiktskartan

Topografi och kulturhistoria

Undersökningsytan var belägen i direkt anslutning till den västliga infartsvägen till Mörrum (fig.1 och 2 resp bilaga 1). Väg 569, gamla riksväg 15, löper här på den västra kanten av ett gammalt sandtag, vid en plats benämnd Ekespjället. På vägens östra sida sluttar här den grustäktade markytan brant neråt, vilket resulterar i kraftiga nivåskillnader. Innan tänken av grus blev alltför omfattande, fanns här ett av Blekinges säkerligen mer

Fig.2 – Infarten till Mörrum fotograferad mot N, 1940-tal(?).

imponerande gravfält, med synliga lämningar från sannolikt främst äldre järnålder. På denna plats, strax SV om dagens tätort (bilaga 1), minner idag endast ett mindre antal resta stenar om grav-monumentens tidigare existens. Ett fåtal stenar finns även i

trädgårdar väster om vägen, liksom en mindre rest i norr på samma sida. Gravfältet vid Ekespjället skildrades i text och bild av den danske fornforskaren Worsaae efter att denne gjort ett studiebesök på platsen år 1844 (Worsaae 1846 s.17). I närområdet finns i övrigt även en hel del fynd och lämningar från olika faser av stenåldern (se ex Bergengren 1956) samt ett flertal, mer eller mindre säkra, indikationer på urnegravar från bronsåldern. Några av de senare har undersökts och tillvaratagits redan under 1900-talets första hälft (se ex Schnittger 1919). Delar av sandtaget har tidvis fungerat som branddamm, och från början av 1950-talet, och något tiotal år framåt, hade hembygdsföreningen delar av sin verksamhet förlagd hit. Föreningens ryggåsstuga från Mörrumsryd fick sedan en slutgiltig placering vid Stålagården på 1960-talet.

Fältarbetets genomförande

Den arkeologiska förundersökningen delades upp på ett par besiktningstillfällen under 2006 samt ett avslutande sådant under våren 2007. Fältarbetsfasen omfattade inga grävmoment, utan antog endast formen av övergripande fotodokumentation samt samråd på plats med exploatören. Den särskilda undersökningens fältarbetsfas utfördes under tre dagar mellan 2007-05-15 och 2007-05-31. Arbetet inom ramen för den särskilda undersökningen inriktades i sin helhet på dokumentation och därefter begränsad bortgrävning av kvarvarande, ursprungliga marknivåer inom gravfältet. Med handkraft schaktades en drygt 15 m² stor yta mellan vägräcket och de kvarstående resta stenarna (fig.3 resp bilaga 2 och 5). Viss maskinell grävassistent skedde med hjälp av PEAB:s personal på plats (fig.3). En plan- och sektionsritning upprättades vid

slutundersökningen, och mätdata från exploitören kom att efterbearbetas mot RT-90 i datorprogrammet ArcGIS 9, så att en digital plan kunde upprättas. Övrig dokumentation gjordes med hjälp av digital stillbilds- och videokamera. Fyndinsamling från undersökningsområdet skedde kontinuerligt genom handplock i samband med grävning och rensning med spade och skårslev.

Fig.3 – Pågående utgrävning vid Ekespjället, Mörrum 2007

Resultat

Handrensning av slutundersökningsytan påvisade en orörd undergrund bestående av en gråbrun moränsand, 0,75-0,90 m. under dagens marknivå. I väster gränsade ytan mot befintlig väg samt ett ledningsschakt för gatubelysning. I övriga vädersträck gick den över i påförda lagermassor, vilka ersatt tidigare borttåktat material (se bilaga 1 resp 5). En brun, humös, svagt siltig sand påträffades på mellan 0,4 och 0,9 m djup. Denna äldre markhorisont överlagrades av ca 0,3 m tjocka, påförda lager sand och grovsand samt närmast vägen, i ett ledningsschakt för gatubelysning, täckmaterial. Överlagringen var följaktligen som störst i V, och avtog successivt mot Ö och den branta sluttningen. Vid provgrävning Ö om ”sten 3” visade sig denna markhorisont vara upp emot 0,4 m tjock (bilaga 5).

Avsikten med slutundersökningens grävningmoment var främst att utröna om de tre resta stenarna (bilaga 1 resp 2), helt eller delvis, stod in situ. I anslutning till samtliga resta stenar påträffades stenpackningar med stödjande funktion. Efter viss provgrävning kunde det konstateras att packningarna mer eller mindre störda/rubbade, men att de resta stenarna kunde betraktas som varandes in situ.

Den äldre, delvis fyndförande markhorisonten innehöll ställvisa inslag av träkol. Då träkol ur en vetenskapligt intressant och tillika källkritiskt säkerställd kontext inte gick att frambringa, skrinlades dock planerna på en ¹⁴C-datering av eventuella gravlämningar. Vid undersökningen tillvaratogs sammanlagt 8 fragment av främst Kristianstadflinta. Dessa bestod uteslutande av splitter, med åtminstone ett fragment som antyder mikrospånteknik (bilaga 3).

Diskussion

En gängse uppfattning hos Mörrumsbor av idag tycks vara att gravfältet vid Ekespjället fick stryka på foten då järnvägen anlades vid 1880-talets mitt. Bevisligen var dock miljön illa tilltygad redan under 1800-talets första hälft.

”Et ikke ringe Antal Bautastene var forhen samlet paa en lille Strækning ved Mörrum, paa begge Sider af Hovedlandeveien. Endnu ere adskillige bevarede (Tavle V og V), men i en derværende Sandgrav talte jeg idetmindste ti, som efterhaanden vare nedfaldne tilligemed de hosliggende Gravhöie. Næsten alle have de havt en Höide af imellem fire og fem Alen. De faa Gravhöie, som endnu ikke ere ödelagte (Tavle VI), tjene til att vise, at der paa dette Sted i Oldtiden sikkert har været en almindelig *Begravelsesplads.*”

(Worsaae 1846 s.17)

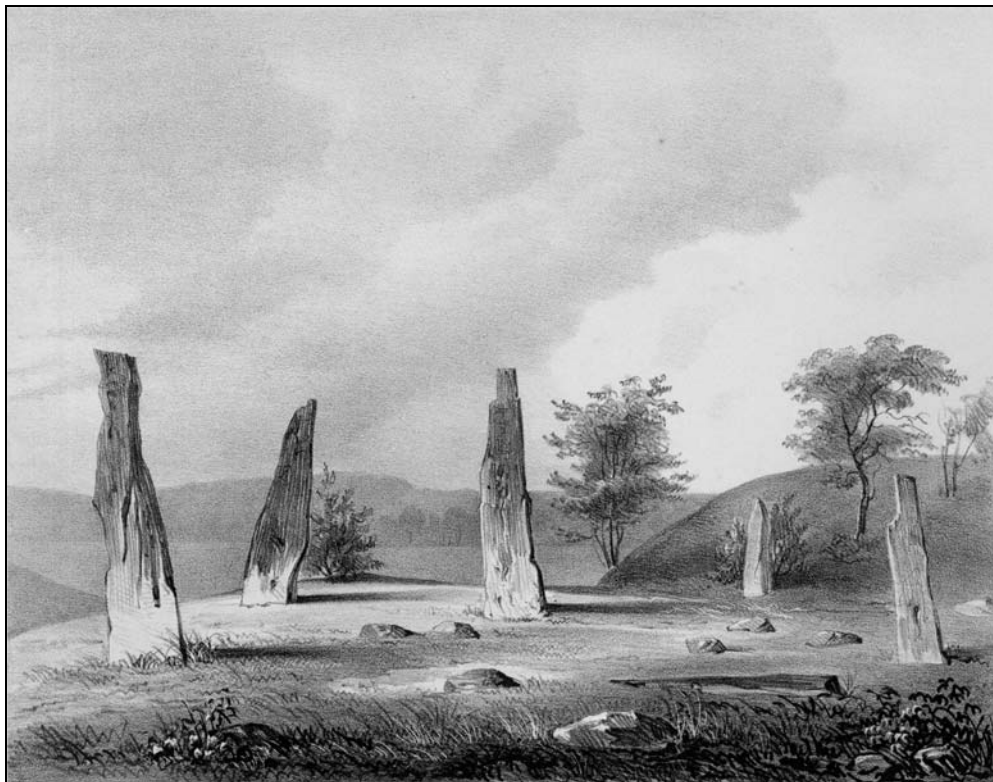

Fig.4 - ”Bautastene vest for Landeveijen ved Mörrum” (Worsaae 1846)

Resultatet av 2007 års slutundersökning må tyckas skralt, men det går trots allt att dra nyttig lärdom av de spår som faktiskt framkom. Trots ett något dystert utgångsläge ser man genom detta exempel, att man inte skall ”döma ut” en fornlämning för tidigt. Bevisligen finns det fortfarande fornlämningsspår vid Ekespjället som är värda både att

uppmärksamma och bevara för framtiden. Det krävs dock något alldeles extra av kulturmiljövården, då det gäller att förvalta en så illa tilltygad och mestadels bortschaktad fornmiljö. Gravmiljön är närmast ett monument över en likgiltig och hårdhänt behandling. Rätt förvaltning av gamla och nya kunskaper om platsens fornlämningar kan dock ge nya inblickar i det Mörrum som tidigare begravde sina döda vid Ekespjället.

Fig.5 – Färdigställd GC-väg vid Ekespjället, Mörrum 2008-05-02

Figurförteckning

Fig.1 – Mörrums placering på utsnitt ur översiktskartan

Fig.2 – Vägavsnittet förbi Ekespjället, 1940-tal?.

Fig.3 – Vägavsnittet förbi Ekespjället, våren 2007.

Fig.4 – Illustration: "Bautastene vest for Landeveijen ved Mörrum" (Worsaae 1846)

Fig.5 – GC-väg vid Ekespjället, fotograferat mot N 2008-05-02.

Bilagor

Bilaga 1 – Mörrum RAÄ 17 och undersökningsområdet markerat på fastighetskartan

Bilaga 2 - Schaktplan slutundersökning

Bilaga 3 - Objektsbeskrivningar

Bilaga 4 – Fyndtabell särskild undersökning

Bilaga 5 – Grävningbilder 2007

Källor

Skriftliga källor

Schnittger, B. 1919. s.104 ff. Flatmarksgravar från den yngre bronsåldern i Skåne och Blekinge. *RIG*. bd 2 1919. Stockholm.

Worsaae, J.J.A. 1846. Blekingske Mindesmarker fra Hedenhold betragtede i deres Forhold til det øvrige Skandinaviske og Europæiske Oldtidsminder. Köpenhamn

Otryckta källor

Bergengren, G. 1957. "Mellersta" och "Södra vägen", Mörrums samhälle. Rapport dnr 1848/56

Björkquist, K.A. 1970. Rapport om besiktning av VA-ledningsarbete inom fornlämningsområde vid Ekespjället, Mörrum, Mörrums sn, Blekinge.

Övriga källor

RAÄ:s fornlämningsregister

Lantmäteriets kartarkiv

Diverse handlingar, fotografier och rapporter i Blekinge museums arkiv.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr och datum för beslutet: Förundersökning: 431-1517-06
Slutundersökning: 431-2275-07, 2007-05-10

Blekinge museum dnr: 140-0390-07

Undersökningstid: Återkommande dagar mellan 2007-05-15 och 2007-05-31.

Personal: Mikael Henriksson

Läge: Fastighetskartan, blad 3E5g Mörrum

Koordinatsystem: Plan 2,5 gon W Blekinge 10.

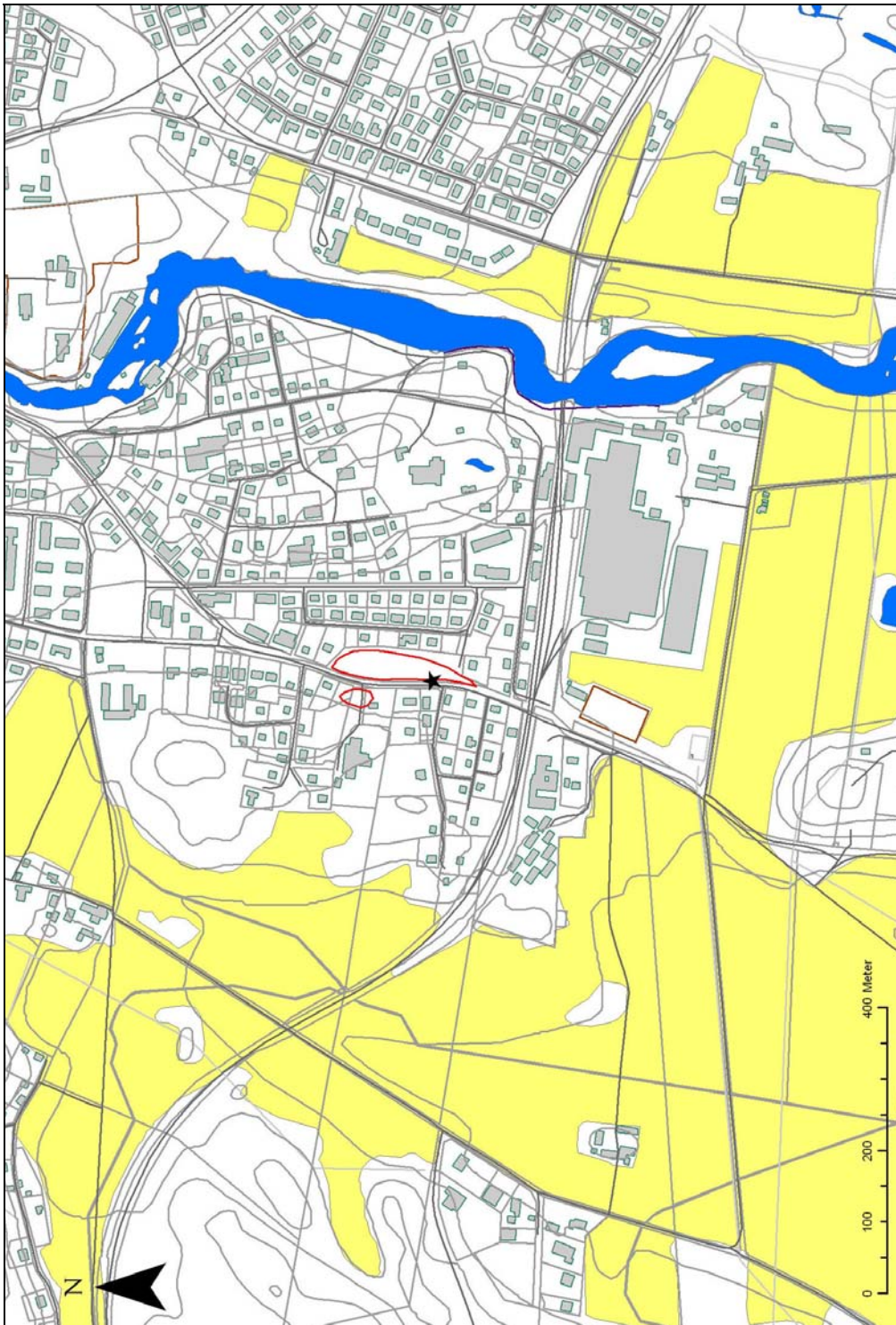
Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn: x: 6229395 y: 1433983

Dokumentation: Digitala mätdata, 1 plan- och sektionsritning, 70 digitala fotografier samt 2:37 min digital videofilm förvaras i Blekinge museum.

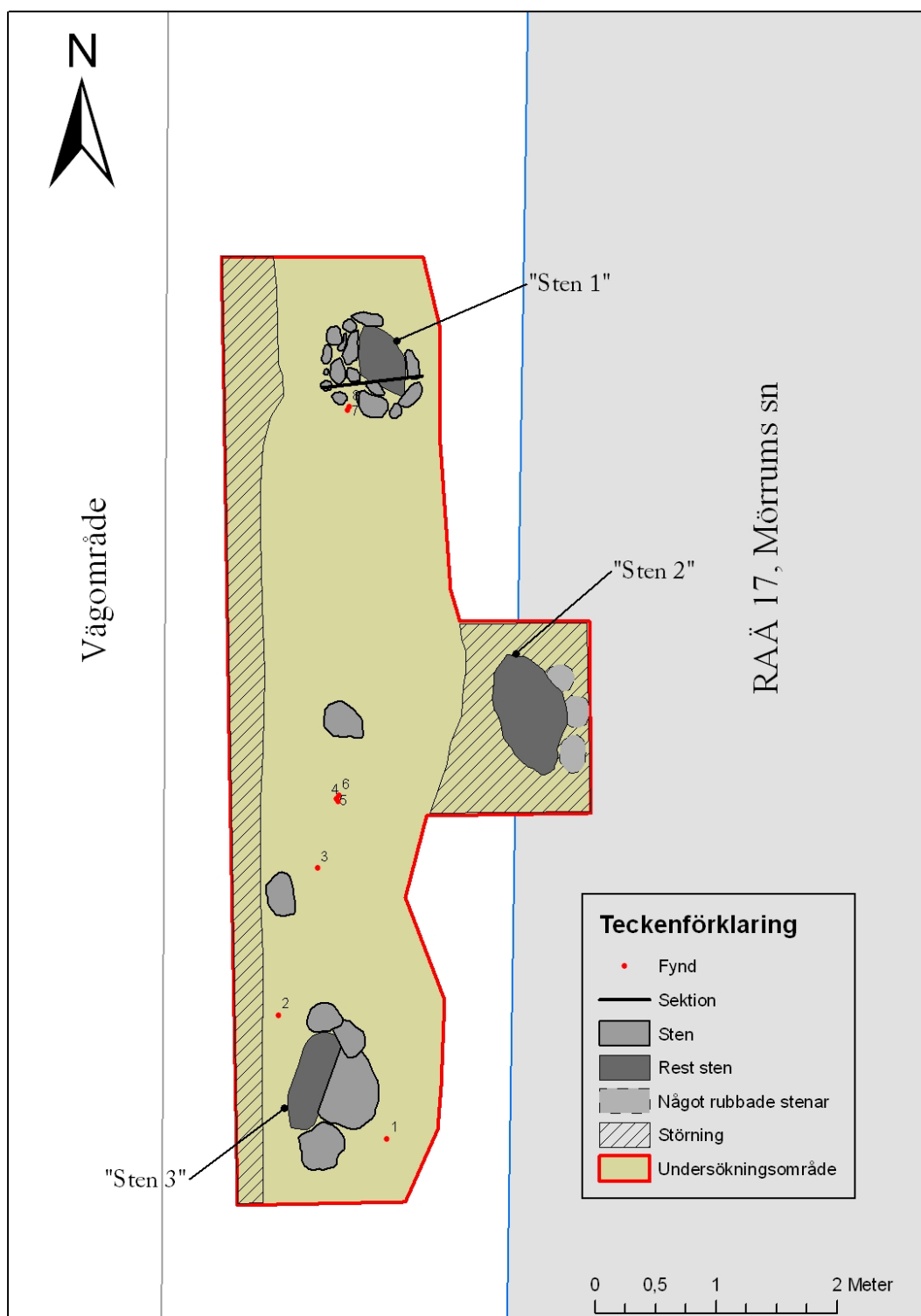
Fynd: BIM 27323:1-8

Kartanvändning: ©LMV, Gävle, 2008, ©LMV Ärende nr M2005/2857, ©LMV 2008. Ur Historiska Kartor™

Bilaga 1 – RAÄ 17 samt UO markerat på fastighetskartan

Bilaga 2 - Schaktplan slutundersökning.

Bilaga 3 – Objektsbeskrivningar

Sten 1

material: granit

synlig höjd ovan mark vid undersökningstillfället: 1,20

höjd ovan uppskattad, samtida markhorisont: 1,40

omkrets övre del: 1,40, omkrets bas: 1,70

stenpackning bestående av 0,10 – 0,20 m stora stenar

Sten 2

material: granit

synlig höjd ovan mark vid undersökningstillfället: 1,50

höjd ovan uppskattad, samtida markhorisont: oklar

genomsnittlig omkrets: 2,00

något rubbad ur sitt läge i kanten mot grustäkten – lutade omkring 30 grader mot V

stenpackning påträffades dock i samband med grovschaktning vid stenens Ö bas

Sten 3

material: granit

synlig höjd ovan mark vid undersökningstillfället 0,50

höjd ovan uppskattad, samtida markhorisont: 1,40

omkrets övre del: 1,20, omkrets bas: 1,70

stenpackning bestående av upp till 0,30 m stora stenar

Bilaga 4 - Fyndtabell

Fnr	Kontext	Fyndmaterial	Vikt (g)	Antal	Anmärkning
1	Kulturlager	Avslag, Kristianstadflinta	5	1	
2	Kulturlager	Avslag, Kristianstadflinta	3	1	
3	Kulturlager	Avslag, Sydvästskånsk flinta	<1	1	Mikrospånfragment?
4	Kulturlager	Splitter, Kristianstadflinta	<1	1	
5	Kulturlager	Avslag, Sydvästskånsk flinta	<1	1	Spånfragment?
6	Kulturlager	Avslag, Kristianstadflinta	2	1	
7	Kulturlager	Splitter, Sydvästskånsk flinta	<1	1	
8	Kulturlager	Splitter, Kristianstadflinta	2	1	

Bilaga 5 – Grävningbilder.

Provgävning av kulturlager Ö om *Sten 3*

Framrensad sektion genom stenpackning kring *sten 1*

Framrensade, resta stenar mot NNV.